អំពីជំនឿខ្មែរ

(**ភាគ ២**)

ដោយ ៖ បណ្ឌិត **ត្នាន់ ធុល**

មន្ត្រីនាយកដ្ឋានទស្សនវិជ្ជានិងសង្គមវិជ្ជា,

វិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសង្គម,

រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

២.២.អរូបិយជំនឿ

ជំនឿអរូបិយឬអរូបិយជំនឿ គឺជាជំនឿឥតរូប,មានតែជំនឿមានតែឈ្មោះឬពាក្យហៅ ប៉ុន្តែឥតរូបទេ។ អរូបិយជំនឿ ដូចគ្នានឹង ពាក្យ អរូបធម៌ឬនាមធម៌ (អ្វីៗដែលមានតែនាមឥតរូប), អរូបនាម (នាមសព្ទដែលឥតរូប ដូចជាចិត្ត,វិញ្ញាណ,វេទនា,សញ្ញា,សភាព,សេចក្តី, ចំណង់,បំណង ជាដើម),អរូបព្រហ្ម(ព្រហ្មឥតរូប),អរូបភព (លោកជាទីនៅនៃអរូបព្រហ្ម) ដែរ។

ធម្មជាតិមានទិដ្ឋភាពពីរបែប។ មួយបែបជាទិដ្ឋភាពមានរូប ដែលមនុស្សអាច ទាក់ទង ដោយឥន្ទ្រិយរបស់ពួកគេបាន ដូច ជាការមើលឃើញ, ការយល់ដឹងជាដើម ហើយដែលអាចបង្កបង្កើតបានទៅជាជំនឿរូបី។ ឯទិដ្ឋភាពមួយបែបទៀត ជាទិដ្ឋភាពឥតរូប និងមានលក្ខណៈ អាថ៌កំបាំងដែលមនុស្សធម្មតាអាចយល់ដឹងបាន ហើយនិងអាថ៌កំបាំងដ៏ក្រៃលែង ដែលមនុស្សធម្មតា ពិបាកនឹងយល់ ដឹងបានមានតែមនុស្សដែលមានចំណេះដឹងពិសេសៗប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចយល់ដឹងបាន ហើយបានបង្កប ង្កើតទៅជាជំនឿអរូបី ឬអបីជំនឿ។ ធម្មជាតិអរូបី ឬអបីជំនឿធម្មជាតិ នេះមានឥទ្ធិពល ឬឫទ្ធានុភាពដ៏មហិមាមកលើមនុស្សរហូតដល់ធ្វើឱ្យពួកគេមិនមានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់អាចគ្រប់គ្រងតតាំង ឬកែប្រែទៅតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួនបានឡើយ។ ប្រការនេះ នាំឱ្យមនុស្សយល់ដោយស្មានៗ ថាបាតុភូតធម្មជាតិដែលកើតមានគ្រប់បែប និងគ្រប់សណ្ឋាន ដូចជា បាតុភូតច័ន្ទ គ្រាស-សូរ្យគ្រាស, បាតុភូតរញ្ជួយដី, បន្ទុះភ្នំភ្លើង, ទឹកជំនន់, បាតុភូតផ្គររន្ទះ ជា ដើមនេះ គឺពិតជាបណ្តាលមកពីកម្លាំង អាថ៌កំបាំងដែលបុថុជ្ជនមិនអាចយល់ដឹងបាន។ នេះហើយគឺជា ហេតុដែលធ្វើឱ្យមនុស្សគោរព,កោតខ្លាច,និងស្ញប់ស្ញែង ហើយក៏បង្កើតឱ្យមានការបន់ស្រន់ បួងសួង អង្វរលន់តួសុំការសន្តោសប្រណីពីធម្មជាតិនោះ។ ធម្មជាតិដ៏អាថ៌កំបាំងនិងដ៏អស្ចារ្យនេះមនុស្សឱ្យឈ្មោះថា *អធិធម្មជាតិ* (supernature) ន័យទី១ គឺសំដៅដល់*អាទិទេព* (God) ឬ *ទេព្តា* /ទេពធីតា (gods) ដែលជាអ្នក បង្កើតធម្មជាតិឡើង រួមទាំងមនុស្សលោកផង; ន័យទី២ សំដៅដល់ ព្រលឹងធម្មជាតិដែលជាម្ចាស់ទឹកម្ចាស់ដី, វត្ថុស័ក្តិសិទ្ធ អ្នកសច្ចំបង់បទ, ព្រលឹង

.

បុព្វបុរសដែលក្លាយមកជាអារក្ស អ្នកតា ខ្មោច ព្រាយ បិសាចជាដើម។

អធិធម្មជាតិជា ទម្រង់អបិយជំនឿ ធម្មជាតិ ឬ ទម្រង់សាសនាធម្មជាតិ។ អធិធម្មជាតិមានទិដ្ឋភាព៣៖

-ទិដ្ឋភាពទី១ គឺជាអតិសេដ្ឋធម្មជាតិដ៏លើសលុបហួសពីកម្រិតធម្មតានៃពិភពរូប។

-ទិដ្ឋភាពទី២ នៅក្នុងទេវវិទ្យានិងទស្សនវិជ្ជា អធិធម្មជាតិគឺជាដែនអធិធម្មជាតិមួយដែលទៅហួសឬនៅដោយឡែកពីការបង្កើតពិភពនៃពិភពរូប។

-ទិដ្ឋភាពទី៣ អធិធម្មជាតិគឺជាប្រព័ន្ធអធិធម្មជាតិ មួយដែលទៅហួស ឬនៅក្រៅ ពីច្បាប់ធម្មជាតិ។

២.២.១.ប្រភពអបិយជំនឿ

អបិយជំនឿមិនមែនជាជំនឿចំពោះខ្លួនឯង (កម្លាំងឬសមត្ថភាពរបស់មនុស្ស) នោះទេ តែជាជំនឿទាំងឡាយដែលពឹងទៅលើកម្លាំងក្រៅខ្លួនមនុស្ស។ នៅក្នុងសង្គមខ្មែរ ជំនឿទាំងឡាយដែលពឹងទៅលើកម្លាំងក្រៅខ្លួនមនុស្សនេះ មានប្រភពមកពីបីប្រភេទគឺ ប្រភព**ជំនឿ លើព្រលឹង**, ប្រភពជំនឿលើវត្ថុដើមសន្តតិវង្ស,និងប្រភព**ជំនឿលើ អាទិទេព**។

ក. ប្រភពជំនឿលើព្រលឹង

តើពាក្យថា "ព្រលឹង" ហើយនិង ពាក្យថា"វិញ្ញាណ" គឺជាពាក្យតែមួយមានន័យតែមួយហើយអាចប្រើជំនួសឱ្យគ្នាបានដែរ ឬទេ?

ពាក្យថា "**ព្រលឹង**"មានន័យថា ដំណើរជីវិត,ស្មារតី,វិញ្ញាណ[១]។ចំពោះពាក្យថា"វិញ្ញាណ" វិញមានន័យថាធម្មជាតិដឹងច្បាស់នូវអារម្មណ៍ គឺចិត្ត។ ឧ. បាត់វិញ្ញាណ, រលត់វិញ្ញាណ, រលត់ចិត្ត, ភ័យស្លុតខ្លាំងស្ទើរបាត់វិញ្ញាណ,វិញ្ញាណកទ្រព្យ(គោ,ក្របី,ដំរី,សេះ) អវិញ្ញាណកទ្រព្យ (ផ្ទះ)[២]។ នៅត្រង់ចំណុច នេះយើងមានការកត់សម្គាល់មួយថា នៅក្នុងពាក្យ ព្រលឹង មានពាក្យ វិញ្ញាណ ប៉ុន្តែនៅក្នុងពាក្យ វិញ្ញាណ មិនមានពាក្យ ព្រលឹង នេះទេ។ នេះបញ្ជាក់ថា វិញ្ញាណ មាននៅក្នុង ព្រលឹង ប៉ុន្តែព្រលឹង មិនមាននៅក្នុងវិញ្ញាណទេ។ ក្នុងន័យនេះ ព្រលឹងជាអ្នកដំណើរការ រូបរាងកាយឱ្យមានជីវិត ឯវិញ្ញាណ គឺជាអ្នកធ្វើឱ្យព្រលឹង ចេះគិត ចេះពិចារណាមាន ហេតុមានផល ស្គាល់ខុសស្គាល់ត្រូវដែលនាំឱ្យរូបរាងកាយនេះក្លាយទៅជា**មនុស្ស**ដែលជាសត្វមានវិចារណញ្ញាណ។ វិញ្ញាណ នៅ ត្រង់ចំណុច នេះ មានន័យស្មើនឹងចិត្ត។

បើតាមទស្សនៈទ្វិនិយម (dualism) យល់ថា **មនុស្ស** ផ្សំឡើងពីធាតុមិនប្រែប្រួលពីរ គឺ **រូបធាតុ** (matter) ឬ **រូបកាយ** (body) និង **វិញ្ញាណ** (spirit)ឬ**ព្រលឹង** (soul)[៣]។ បើយោល

---

[១] ជួនណាត វចនានុក្រមខ្មែរ រក្សាសិទ្ធិដោយវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ២០០៨, ទំព័រ ព្រលឹង

[២] ជួនណាត ដ.ឯ.ម. ទំព័រ វិញ្ញាណ។

[៣] មានសំណោរ ដែលបានកំណត់ពីភាពខុសគ្នារវាងវិញ្ញាណ និង ព្រលឹង។ នៅទីនេះ ពាក្យទាំងពីរ

.

ទៅតាម **ថូម៉ឹស អឺគ្វីណាស** [Thomas Aquinas (១២២៥-១២៧៤) ជាទស្សនវិទូ និងជាទេវវិទូអ៊ីតាលី] បានឱ្យនិយមន័យ **ព្រលឹង** ថាជា "គោលការណ៍ជីវិតដំបូងដែលមាននៅក្នុងវត្ថុនានាដែលយើងរស់នៅ"[៤]។ **ទស្សនៈទ្វីនិយម** បែកចេញជា២ប្រភេទៈ ប្រភេទទី១យល់ឃើញថា មនុស្សផ្សំឡើងដោយ**រូបធាតុ** (matter) និង**វិញ្ញាណ**(spirit)។ ឯប្រភេទទី២ថា មនុស្សផ្សំឡើងដោយ **រូបធាតុ-វិញ្ញាណ** (matterspirit)។ ប្រភេទទី១ បញ្ជាក់ថា **រូបធាតុ** និង **វិញ្ញាណ** គឺ ជាអង្គពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ប៉ុន្តែវាមានអន្តរកម្មជាមួយគ្នាដោយទៀងទាត់។ ទស្សនៈនេះមានការគាំទ្រយ៉ាងទូលំទូលាយពី **ថូម៉ឹសអឺគ្វីណាស**[៥], **ខាល ជុង** (Carl Jung), **ស៊ិហ្គម៉ាន្ត ហ្វ្រយ**(Sigmund Freud) និងបិនចាម៉ិនប.វ៉ល់ម៉ែន (Benjamin B.Wolman)[៦]។ ជាអង្គពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នា វាងាយធ្វើឱ្យ **វិញ្ញាណ** មានលទ្ធភាព អាចចាកចេញពី **រូបកាយ**ជាបណ្តោះអាសន្ននៅពេល**មនុស្ស**សន្លប់ឬអាចចាក ចេញជារៀងរហូតនៅពេល**មនុស្សស្លាប់**។ ឯប្រភេទទី២វិញយល់ថា **មនុស្ស**កើតឡើងពីបន្សំធាតុពីរ គឺ **រូបធាតុ-វិញ្ញាណ**(matterspirit)ចូលគ្នា។ បើគេបែងចែកពួកវាទាំងពីរឱ្យដាច់ ដោយឡែកពីគ្នា ពោលគឺ **រូបធាតុ**និង**វិញ្ញាណ** នោះមិនមែនជា**មនុស្ស**ទេ(ព្រលឹង=ខ្មោច;រូបកាយ=សាកសព, ព្រលឹង+រូបកាយ= មនុស្ស)។ **វិញ្ញាណ** នឹងចាកចេញទៅឆ្ងាយ ហើយអ្វីដែលនៅសល់នោះគឺ **រូបធាតុគ្មាន ជីវិត** (lifeless matter)។ បើគ្មានរូបកាយទេ **វិញ្ញាណ**ក៏គ្មានអត្ថិភាពដែរ ជាពិសេសចំពោះអ្នកទាំងឡាយណាដែលមានជំនឿថា**តថភាព**(reality)ពឹងអាស្រ័យទៅលើ**ការយល់ដឹងរបស់មនុស្ស**។

បើចំពោះគ្រិស្តសាសនិកជនវិញ មិនយល់ស្របតាមទស្សនៈណាមួយខាងលើនេះទេ។ ដោយយកគម្ពីរធ្វើជាមូលដ្ឋាន គ្រិស្តសាសនិកអះអាងថា "**មនុស្ស** គឺជា ភាវៈដែលមានធាតុ៣ (tripartite being) គឺ **រូបកាយ** (body), **ព្រលឹង** (soul) និង **វិញ្ញាណ**(spirit)។ រាងកាយ គឺជាផ្នែកខាងក្រៅរបស់មនុស្សដែលគេអាចមើល ឃើញ,ស្តាប់ឮ, កាន់បាន, ភ្លក់ និងហិត បាន។ តាម រយៈរូបកាយ មនុស្សមាន លទ្ធភាពអាចទាក់ទងជាមួយនឹងពិភពដែលនៅជុំវិញខ្លួនគេបាន។ ឯព្រលឹងវិញ គឺជាផ្នែកខាងក្នុងរបស់មនុស្សដែលគេមិនអាចមើលឃើញបាន។ **ព្រលឹងមាន៣ ផ្នែក** **ស្មារតី**(the mind), **វេទនារម្មណ៍** (the emotions) និង**ឆន្ទៈ**(the will)។ ជាមួយនឹង**ស្មារតី** មនុស្សអាចជ្រើសរើសអ្វីៗបានទាំងអស់។ **វិញ្ញាណ** គឺជាផ្នែកខាងក្នុង បំផុតរបស់មនុស្ស

មានអត្ថន័យដូចគ្នា ហើយអាចប្រើជំនួសគ្នាបានទៀតផង។

[៤] Thomas Aquinas, "*The Nature of the Soul,*" New York, 1967, p. 54

[៥] Venancio B. Ardales, "*Introductory text to philosophy,*" 2nd printing, New York, 1974, p 36

[៦] *Ibit.* p.37

·

ដែលអាចទាក់ទងជាមួយនឹងព្រះជាម្ចាស់បាន។ ***វិញ្ញាណ*** គឺជាផ្នែកសំខាន់នៃ***ធម្មជាតិរបស់មនុស្ស*** (man's nature) ជា***ប្រភពជីវិតមនុស្ស រាលរូប***។ ***អាទិទេព*** គឺជា***វិញ្ញាណ***, ***មនុស្ស*** គឺជា***វិញ្ញាណ*** ដូច្នេះ វាសំខាន់ជាង***ពិភពរូបធាតុ***(the material universe)។ ***វិញ្ញាណ*** គឺ ជា***ភាវៈអរូបធាតុ*** (immaterial being) ដែលគេចផុតពីការធ្វើពិសោធន៍របស់ជីវវិទូនិងគីមីវិទូ។[៧]”

គំនូសបំព្រួញអំពី

ទីតាំងនៃរូបកាយ, ព្រលឹង, និងវិញ្ញាណ

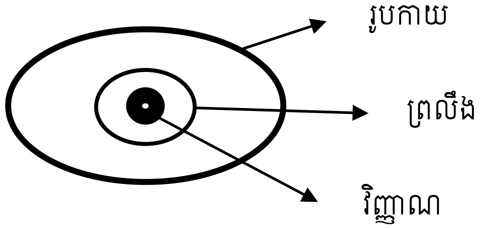

ក.១. ប្រភពជំនឿលើព្រលឹងធម្មជាតិ

ប្រភពជំនឿលើព្រលឹងនៅក្នុងសង្គមខ្មែរ គេអាចសង្កេតឃើញមានពីរប្រភព គឺប្រភពជំនឿលើ***ព្រលឹងធម្មជាតិ*** ឬជំនឿលើ***វិញ្ញាណនិយម***(animism) និង ប្រភពជំនឿលើ***ព្រលឹងបុព្វបុរស***។

ប្រភពជំនឿលើ ***ព្រលឹងធម្មជាតិ*** ឬ ***វិញ្ញាណនិយម*** (animism) គឺជាជំនឿថា វត្ថុធម្មជាតិទាំងអស់ដូចជា រុក្ខជាតិ,សត្វ,ថ្ម,ផ្គរ, និង ការរញ្ជួយដីជាដើមសុទ្ធតែមានវិញ្ញាណហើយនិងអាចមានឥទ្ធិពលទៅលើព្រឹត្តិការណ៍របស់មនុស្សទៀតផង[៨]។

ជំនឿនេះ ប្រជាជនខ្មែរជឿថា នៅតាមព្រៃភ្នំក្រាំថ្ម,កោះ,អូរ,ទន្លេ,បឹងបួរសុទ្ធតែមានអ្នកថែរក្សាដែលពួកគេហៅថា ម្ចាស់ទឹកម្ចាស់ដី, វត្ថុស័ក្តិសិទ្ធ,អ្នកសច្ចំបង់បទដែលជាអ្នកថែរក្សាឱ្យសេចក្តីសុខសេចក្តីចម្រើនដល់ពួកគេនៅពេលពួកគេឈប់សុំចតស្នាក់អាស្រ័យនៅទីណាមួយហើយពួកគេតែង ដុតធូបឬដាក់បាយ ត្រីឬច្រូចស្រាសែនថ្វាយដល់ម្ចាស់ទឹកម្ចាស់ដីឬវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធទាំងនោះ។ ជំនឿនេះ គេនៅតែសង្កេតឃើញប្រជាជនខ្មែរគោរពនិងប្រតិបត្តិនៅទូទាំងប្រទេសរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ។

ទាក់ទងទៅនឹងការគោរព និងការដឹងគុណដល់ម្ចាស់ទឹកម្ចាស់ដី ការប្រារព្ធ ធ្វើ “*ពិធីបុណ្យអុំទូក, បណ្តែតប្រទីប, អក អំបុក សំពះព្រះខែ*” នៅខែតុលា វិច្ឆិកា ត្រូវនឹងថ្ងៃ១៤ កើត ១៥កើត និងថ្ងៃ១រោជ ខែ កត្តិក គឺនៅចំពេលដែលទឹកទន្លេបឹងបួរទាំងឡាយដែលកាលពីរដូវវស្សាបានទទួលទឹកជំនន់មកពីទន្លេមេគង្គតាមរយៈបឹងទន្លេសាបនោះ បានចាប់ផ្តើមហូរចេញពីព្រែក ទន្លេ បឹងបួរ ទាំងនោះចូលមកបឹងទន្លេសាបហើយហូរចាក់ចូលមកទន្លេមេ គង្គពីដើងមកត្បូងវិញ ដើម្បីសម្តែងមនោសញ្ចេតនា ដឹងគុណចំពោះ ទន្លេមេគង្គ និងទន្លេបឹងបួរនានាដទៃទៀត ដែលបាននាំដី

---

[៧] Venancio B. Ardales, "*Introductory text to philosophy,*" *op cit*, 1974, p 37

[៨] Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 3rd ed. p animism

ល្បាប់ដ៏មានជីជាតិសម្រាប់ការបង្កបង្កើតផល កសិកម្ម និងធនធានជលផលសម្បូរ បែបដទៃទៀតដល់ប្រជាជនកម្ពុជា[៩]។

រូបភាពបង្ហាញពីការគោរពនិងការដឹងគុណដល់ម្ចាស់ទឹកម្ចាស់ដី

ទិដ្ឋភាពនៃពិធីបុណ្យអុំទូក

ប្រភព៖ Internet

ទិដ្ឋភាពនៃពិធីលយប្រទីប

ប្រភព៖ Internet

ដោយឡែកពីជំនឿលើម្ចាស់ទឹក ម្ចាស់ដី ជំនឿលើវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធ គេអាចសង្កេតឃើញតាមសំណេរប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ស្រាវជ្រាវពិសេសសំណេរប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ ត្រឹង ងា ដែលសរសេរថា "អ្នកស្រុកនៅអាណាចក្រភ្នំចូលចិត្តប្រើវិធីអស្ចារ្យ ដើម្បីរក**សេចក្តីពិត** (សច្ចភាព)។ កាល ណាមានបាត់របស់អ្វីមួយ គេក៏យក បាយមួយពំនូតទៅដាក់នៅចំពោះព្រះភក្ត្រទេព្តា រួចគេអង្វរសុំឱ្យព្រះអង្គជួយបង្ហាញមុខជនទុច្ចរិត។ ស្អែកឡើងគេយកបាយ នោះទៅចែកឱ្យពួកខ្ញុំនៅក្នុងផ្ទះ ដើម្បីបរិភោគ៖ ក្នុងមាត់របស់ចោរនឹងមានឈាមហូរចេញយ៉ាងជាក់ស្តែងហើយវាមិនអាចទំពារបាយផង ឯមាត់របស់ជនទៀងត្រង់បាយនោះអាចរអិលទៅក្នុងមាត់យ៉ាងស្រួល ។ម្យ៉ាងទៀត បើកាលណាមានជនត្រូវចោទ គេឱ្យជននោះអត់បាយបីថ្ងៃ រួចគេតម្រូវឱ្យលូកយកវត្ថុផ្សេងៗចេញពីទឹកកំពុងពុះ ឬកាន់ពូថៅ ឬច្រវាក់ដុតក្រហមដើរ៧ជំហាន។ បើមានកំហុសមែន ដៃជននោះត្រូវរលាករលួយ ផ្ទុយទៅវិញគឺគ្មានហ្មងអ្វីទាំងអស់[១០]។ ជំនឿលើវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធ អាចគិតបូកបញ្ចូល មានដូចជា ចែជ្រូកព្រៃ, យ័ន្តគាថា, យ័ន្តក្បាល២, យ័ន្តក្បាល៨, ការស្វូតមន្តអា គមន៍គាថា, ចាក់ទឹករំដោះគ្រោះ, ស្វូតមន្តរំដោះគ្រោះឧប

[៩] គង់ សំអុល, "ប្រវត្តិបុណ្យអុំទូក បណ្តែតប្រទីប សំពះព្រះខែ អកអំបុក," ព.ស ២៥៤៥ / គ.ស ២០០១, ទំព័រ ៣-៤។

[១០] ត្រឹង ងា,"ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរភាគ១និង២(សម្រាប់មធ្យម និងឧត្តមសិក្សា),"ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៧, គ.ស. ១៩៧៣, ទំព័រ ៨២-៨៣។

ទ្រពបង្រែ, បុណ្យបារមីព្រះ សិរ្យអារមេត្រិយ, ព្រះពោធិសត្វ,ព្រះបាទធម្មិក,អ្នកមានបុណ្យ ...។ ជំនឿនេះនៅបន្ត មានអត្ថិភាពរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ។ មែនទែនទៅ ជំនឿនេះត្រូវបាន ប្រជាជនខ្មែរ ទាំងអ្នកប្រកបរបរកសិកតូចធំ, ទាំងអ្នកតូចអ្នកធំ អ្នកមាន អ្នកក្រ ពោលដោយខ្លី គឺប្រជាជនគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់មាន ជំនឿគោរពប្រតិបត្តិយ៉ាងមុតមាំណាស់ សឹងតែជាង ព្រះ ពុទ្ធសាសនាទៅទៀតផង ថ្វីត្បិតតែ ព្រះពុទ្ធសាសនាដែលត្រូវបានលើកទៅជាសាសនាផ្លូវការរបស់រដ្ឋក៏ដោយ។

រូបភាពបង្ហាញពីការគោរពបូជា ចំពោះវត្ថុសក្តិសិទ្ធ

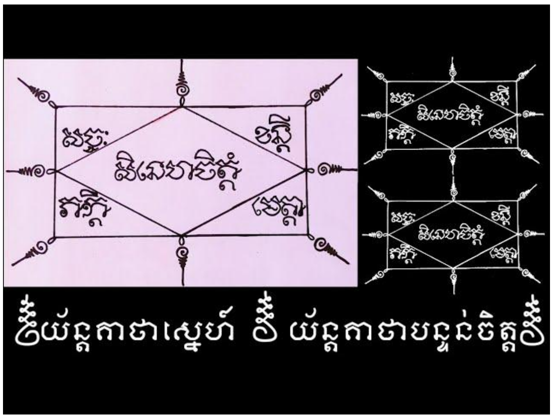

យ័ន្តគាថាស្នេហ៍ និងយ័ន្តគាថាបន្ទន់ចិត្ត

ប្រភព៖ Internet

ជំនឿលើការដាំស្ទឹកត្រែបញ្ចាសចុះ ដើម្បីកុំឱ្យមេឃភ្លៀងនៅក្នុងពិធីមង្គលការ នៅភូមិឈើទាល, ឃុំស្តេចគន់ខាងលិច, ស្រុកបន្ទាយមាស, ខេត្តកំពត

ប្រភព ៖ អត្ថបទកាសែត ឆ្នាំ២០១០

ជំនឿលើការប្រោះព្រំ

ប្រភព ៖ Internet

ចំណែកឯជំនឿលើអ្នកសច្ចំបង់បទ ពាក្យនេះទំនងជាក្លាយមកពីពាក្យថា "បាំងបាត់" ដ្បិតមានគេនិយាយតំណាលថាទេព្រក្ស ឬអ្នកតាទាំងនោះ ចូនកាលបំបាំងទ្រព្យរបស់មនុស្សណាមួយ ដែលធ្វើទាស់ខុសឱ្យបាំងបាត់មើលមិនឃើញ, លុះតែអង្វរករបន់ស្រន់ត្រូវទើបឱ្យមើលឃើញវិញ; អ្នកស្រុកខ្លះហៅថា អស់លោក។

ជំនឿដូចបានរៀបរាប់រួចមកខាងលើនេះ បានកើតមានដោយប្រជាជនខ្មែរ តាំងពីកកើតទឹកដីមកម្ល៉េះ មានន័យថា តាំងពីមុនព្រហ្មញ្ញសាសនា និងព្រះពុទ្ធ សាសនាផ្សាយចូលមកទៅទៀត។

ក.២.ប្រភពជំនឿលើព្រលឹងបុព្វ បុរស

គួកត់សម្គាល់ថា មនុស្សជាន់ដើម ជឿថា **មនុស្សស្លាប់ទៅមិនសូន្យទេគឺមាន** **ព្រលឹង** ទៅ ចាប់ជាតិថ្មីទៀត។ **ពួកខ្មែរលើ** ដែលរស់នៅលើខ្ពង់រាបសព្វថ្ងៃ (១៩៧៣) ក៏នៅមានជំនឿបែប នេះដែរ ពួកនេះចែក **ព្រលឹង** ជា៣ ប្រភេទ គឺ **ព្រលឹងធំ** ដែលចេញពីខ្លួនមនុស្ស

៦ខែ មុនពេលស្លាប់ ឯ**ព្រលឹងតូច** ចេញទៅនៅពេលស្លាប់ និង **ព្រលឹងខ្លះទៀត** ស្លាប់៦ខែ ហើយទើបព្រមចេញ។ ដល់កាលណាមនុស្សស្លាប់ទៅគេយក**សាកសព**ទៅកប់ ហើយគេយកគ្រឿងប្រដាប់ដែលបុគ្គលនោះ ធ្លាប់ប្រើទៅកប់ជាមួយដែរ ដើម្បីទុកឱ្យប្រើប្រាស់តទៅទៀត។ ខ្មែរយើងសម័យឥឡូវ(១៩៧៣)បើកាលណាមានមនុស្សស្លាប់ គេតែងរៀប**គ្រឿងបន្ទុង** (សព្វថ្ងៃក៏មានដែរ) ប្រគេនចំពោះព្រះសង្ឃដើម្បីបញ្ជូនឱ្យ**អ្នកស្លាប់**នោះដែរ។ ជំនឿដែលថា **មនុស្សស្លាប់**ទៅមិនសូន្យនេះបានក្លាយមកជា **អារក្ស-អ្នកតា** (បើស្រីហៅថា **អ្នកដូន**)នេះឯង(ជំនឿលើខ្មោច។ **អ្នកតា**ជាព្រលឹងនៃជនដែលស្លាប់ទៅហើយ តែនៅថែរក្សាមើលសុខទុក្ខដល់កូនចៅតទៅទៀត។ ខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃនៅមានជំនឿលើអ្នកតាច្រើននៅឡើយ ជាពិសេសក្នុងចំណោមអ្នកស្រែចំការ ៖ **ខ្ទមអ្នកតា** គេឃើញមានពាសពេញភូមិស្រុក ហើយ**ពិធីសែនឡើងអ្នកតា** ក៏គេប្រារព្ធធ្វើរៀងរាល់ឆ្នាំដែរ។ ពួកខ្មែរលើ ក៏មានជំនឿដូច គ្នានេះដែរ ហើយគេហៅ **អ្នកតា** ថា "**ព្រះ**"ដូច្នេះ យើងឃើញថា **ពួកអ្នកស្រុកអាយ** មានទម្លាប់គោរពបូជា **ដូនតា** នេះស្រេចទៅហើយ នៅមុនពេល**ឥណ្ឌា** ផ្សាយចូលមកដល់។ លុះ**លទ្ធិពុទ្ធសាសនា** ត្រូវផ្សាយចូលមក ជំនឿដែលចាត់ទុកថា **មនុស្សស្លាប់ទៅមិនសូន្យ**ព្រោះមាន**វិញ្ញាណ** ទៅកើតជារូបថ្មីទៀតក៏មានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលនឹង **ជំនឿ**របស់ **អ្នកស្រុកអាយ** (**ព្រលឹង** និង **វិញ្ញាណ** មិនដូចគ្នាបេះបិទទេ) ហើយក៏បានពួកនេះទទួលយកទៅ។ សព្វថ្ងៃនេះ **បុណ្យភ្ជុំបិណ្ឌ** គឺជាបុណ្យសំយោគរវាង**ជំនឿអ្នកស្រុក អាយ**និង**ជំនឿ**តាមបែប**ពុទ្ធសាសនា**[១១]។

ជំនឿលើ **អ្នកតាចាស់ស្រុក** គឺជា ជំនឿលើព្រលឹងបុព្វបុរសដែលបានចែកឋានទៅហើយ ក៏បានក្លាយទៅជា **អ្នកតា** សម្រាប់ថែរក្សាកូនចៅនៅតាមស្រុកភូមិ។ ក្នុងជំនឿរបស់ខ្មែរយើង **អ្នកតា** គឺជាអង្គ មួយស័ក្តិសិទ្ធិ ឬក៏ជាបារមីមួយពិសិដ្ឋ មានឫទ្ធានុភាពយ៉ាងខ្លាំងក្លាបំផុតសម្រាប់ថែរក្សា ភូមិស្រុក ឬទឹកដីណាមួយដូចជា **អ្នកតាក្រហមក** នៅលើភ្នំសន្ទុកនៃខេត្តកំពង់ធំ **អ្នកតាឃ្លាំងមឿង** នៅខេត្តពោធិសាត់ **លោកតាឪ** នៅប្រាសាទព្រះវិហារ **លោកតាដំបងក្រញូង** នៅខេត្តបាត់ដំបង **លោកយាយម៉ៅ** ឬ **ដូនម៉ៅ** នៅភ្នំពេជ្រ និលជាដើម។ អ្នកតាមានឋានៈមិនស្មើគ្នាទេ គេបានបែងចែកអ្នកតាតាមជាន់តាមថ្នាក់ ពោលគឺមានតូច មានធំ តាមលំដាប់លំដោយ ហើយនៅរាយគ្នា ពាសពេញភូមិសាស្ត្រ ទឹកដីនៃប្រទេសកម្ពុជា។ **ព្រលឹង**ដែលនៅក្នុងផ្ទះច្រើនហៅថា **ជំនាងផ្ទះ**, នៅក្នុងភូមិហៅថា **ព្រះភូមិ**, នៅប្រចាំតំបន់ហៅថា **អ្នកតា**,នៅតាម**ដើមឈើ** ក្នុងព្រៃ ឬនៅតាមទីកប់ផុតសពហៅថា **ខ្មោច ព្រាយ** ឬ **បិសាច**, នៅតាមបឹងបួរ ឬទន្លេហៅថា **អារក្សទឹក** ឬ **ជើងកប**, នៅ

---

[១១] ត្រឹង ងា, "ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ (សម្រាប់មធ្យម និងឧត្តមសិក្សា)" ភ្នំពេញ, ១៩៧៣, ទំព័រ ៤២-៤៣

ប្រចាំត្រកូលគ្រួសារនីមួយៗហៅ ថា **អារក្ស**, ព្រលឹងនៅតាមទីវត្តអារាម ហៅថា **ខ្មោច** ក៏មាន ហៅថា **បារមី** ក៏មាន ឬចួនកាលហៅថា ***អាត្រក់*** (*អាត្រុះ*) ក៏មានតែបច្ចុប្បន្ននេះ ខ្មោចអាត្រក់ នេះដូចជាមិនសូវឮទៀតទេ, ព្រលឹងនៅតាមហាង ជួយឱ្យមានភ្ញៀវច្រើននៅតាមហាង ហៅថា នាងបក់នាងបោយៗ ប្រពៃណីគោរព**ព្រលឹង**របស់ខ្មែរមានតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយ គឺ **តាំងពីមុនឥណ្ឌាចូលស្រុក**[១២]**ៗ ជំនឿអ្នកតាចាស់ស្រុកគឺជាមូលដ្ឋាន**នៃ***ជំនឿសាសនា***និង***អរិយធម៌***ខ្មែរយើង[១៣]ៗ

ទំនាក់ទំនងរវាង *ព្រលឹង* ហើយ និង *មនុស្ស* គឺជាជំនឿដ៏មានឥទ្ធិពលមួយរបស់ខ្មែរតាំងពីបុរាណ រហូតមកដល់បច្ចុប្បន្នៗ ***រូបកាយនិងព្រលឹងគឺជាអង្គពីរដាច់ដោយឡែកពីគ្នាៗ រូបកាយមានលក្ខណៈរូបីឯព្រលឹងមានលក្ខណៈអរូបី*** ប៉ុន្តែពួកវាមានអន្តរទំនាក់ទំនង ឬអន្តរកម្មយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយគ្នាៗ នៅពេល មនុស្សកំពុងមានជីវិតរស់នៅមានន័យថា ព្រលឹងកំពុងមានអត្ថិភាពនៅក្នុងរូបកាយរបស់មនុស្សៗ វាធ្វើឱ្យមនុស្សចេះគិត ស្គាល់ខុស ស្គាល់ត្រូវ មានទំនួលខុសត្រូវនូវរាល់អំពើដែលខ្លួនបានធ្វើនិងធ្វើឱ្យមនុស្សចេះបង្កើតវិទ្យាសាស្ត្រនានាៗ នៅពេលមនុស្សអស់ជីវិតទៅ(ស្លាប់)មានន័យថាព្រលឹងលែងមានអត្ថិភាពនៅក្នុងរូបកាយមនុស្សតទៅទៀតហើយៗ ពេលនោះ រូបកាយក្លាយជា *សាកសព* ឯព្រលឹងក្លាយជា *ខ្មោច* គឺពួកវាលែងមាន អន្តរទំនាក់ទំនងឬអន្តរកម្មជាមួយគ្នានិងលែងចេះគិតលែងស្គាល់ខុស ស្គាល់ត្រូវ តទៅទៀតហើយៗ រូបកាយរលាយចូលទៅក្នុងបរិយាកាសក្លាយជាទឹក ជាដី ជាភ្លើង និងជាខ្យល់ ឯព្រលឹង បើតាមជំនឿខ្មែរមិនបានបាត់បង់ឡើយ គឺនៅមានអត្ថិភាពតទៅទៀត អាចបន្តនៅក្នុងធម្មជាតិឬចុះនរកឬឡើងឋានសួគ៌ តាមកម្លាំងកម្មដែលខ្លួនបានសាងកាលពីនៅរស់ៗ ជំនឿដែលថា មនុស្សស្លាប់ទៅ *ព្រលឹងមិន សូន្យ* នេះ បានបង្កើតឱ្យមានជំនឿ, ការបន់ស្រន់, និងការធ្វើពិធីបុណ្យនានាដើម្បីឧទ្ទិសដល់ព្រលឹងអ្នកដែលស្លាប់ទៅនោះៗ

ប្រជាជនខ្មែរបានបន្តជំនឿគោរពព្រលឹងបួងសួងព្រលឹង ថ្វាយដង្វាយឬសូត្រធម៌ឧទ្ទិស ឱ្យ**ព្រលឹង** ដោយរៀបចំជាពិធី តូចធំ រួមទាំងចំណាយទ្រព្យធន ហូបចុក ជប់លៀងក៏សន្មតហៅថា **ការធ្វើបុណ្យ** ដែលមានទម្រង់ការទូទៅតែមួយប្រភេទបែបនេះៗ ជាពិសេស **ព្រលឹងអ្នកតា** នៅតែមានតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ រហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ន នៅក្នុងពិធីការជាច្រើន មានពិធី ***សុំទឹកភ្លៀងឬបញ្ជៀសភ្លៀង,ពិធីសុំបញ្ជៀសជម្ងឺតំកាត់ ឬ រោគរាតត្បាតផ្សេងៗកុំឱ្យចូលមកក្នុងភូមិស្រុក, ការបន់ស្រន់ សុំ***

---

[១២] យិន គឹមវាណ *"ព្រលឹងវប្បធម៌ជាតិ"*, ពេងពុម្ពវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត, ២០០៣, ទំព័រ២១-២៦ៗ

[១៣] មីសែល ត្រាណេ, *"ប្រពន្ធ័គំនិតខ្មែរ"*, សម្ព័ន្ធនិស្សិតខ្មែរពីបរទេស,១៩៩៨, ទំព័រ១១១-១១២ៗ

ជាសាក្សីចំពោះការសន្យាណាមួយ, **ពិធីសច្ចាប្រណិធានមុនចូលកាន់មុខតំ ណែងនៃរដ្ឋសភា**, **ពិធីសច្ចាប្រណិធាន** ឬ **សម្បថរបស់គូក្តីនៅពេលកាត់សេចក្តីរកយុត្តិធម៌នៅសាលាដំបូង** ឬនៅទីណា មួយក្រៅតុលា, **ពិធីផឹកទឹកសម្បថ**, បុណ្យ សពនៅពេលស្លាប់ បុណ្យសព៧ថ្ងៃ ឬ ១០០ថ្ងៃ, **មេបាចាស់ទុំកាច់** កាលណាកូនចៅដែលជាសាច់សាលោហិតប្រព្រឹត្តខុសគន្លងប្រពៃណី ទំនៀមទម្លាប់ដូនតាពីបុរាណដូចជាការលួចមានសាហាយស្មន់ ឬកូនក្រមុំកូនកំលោះលួចស្រលាញ់គ្នាដោយមិនបានប្រាប់ដូនតាឱ្យបានដឹងឬដោយមិនបានរៀបការជាមុន ឬដោយកូនចៅឈ្លោះខឹងសម្បាតមមាត់មិន និយាយស្តីគ្នាជាដើមនឹងត្រូវ**មេបាចាស់ទុំកាច់**។ ហេតុនេះគេត្រូវរៀបចំ**ពិធីបួលពងមាន់** ដើម្បីស្វែងរកអ្នកប្រព្រឹត្តខុសគន្លង ហើយនិយាយអង្វរដល់ដូនតាដោយសន្យានឹងរៀបចំឱ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមគន្លងប្រពៃណីវិញ។ ធ្វើដូច្នេះទើបដូនតាឈប់ខឹងសម្បាទៀត។ កិច្ចសន្យានេះ គេត្រូវតែធ្វើដោយមិនអាចបំភ្លេចបានជាដាច់ខាត បើមិនដូច្នេះទេ **ចាស់ទុំ** នឹងកាច់ករអ្នកណាមួយឱ្យស្លាប់ជាមិនខាន។

ពិនិត្យជារួម ការប្រតិបត្តិរបស់ប្រជាជនខ្មែរទៅតាម**ជំនឿដើមរបស់ខ្លួន** ដែលមានជីតជាមរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្នមិនមានចំណុចអវិជ្ជមានណាមួយដែលជម្រុញឱ្យមានអំពើខុសឆ្គង ឬការបន្ទាប **តំលៃមនុស្ស** ក្នុងសង្គមនោះឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការប្រតិបត្តិទាំងឡាយទាំងពួង តាមជំនឿដើមនេះបង្ហាញឱ្យឃើញពីកក្តីភាពការគោរពប្រតិបត្តិការគោរពបូជា និងកតញ្ញូតាធម៌របស់ **កូនចៅជំនាន់ក្រោយៗ** ចំពោះ**បុព្វបុរស**របស់ខ្លួន។ ពិសេសតាមរយៈការប្រតិបត្តិទាំងនេះ ការជួបជុំគ្នា កាប្តូរយោបល់គ្នា ការពួតដៃគ្នាជាធ្លុងមួយបានកើតមានឡើង។

ជំនឿលើព្រលឹងដូនតា គឺជាជំនឿលើទំនាក់ទំនងរវាង ព្រលឹងអ្នកស្លាប់ និង នៅរស់ដែលនៅតែបន្តមានអន្តរកម្ម ជាមួយគ្នាយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងជីវភាពរស់នៅរបស់អ្នកនៅរស់។ អ្នកនៅរស់អាចសុំ ឬ អង្វរ សុំឱ្យព្រលឹងអ្នកស្លាប់នៅ តាមជួយថែរក្សា និងជួយឱ្យពួកគេរកស៊ី មានបានដោយការបន់ស្រន់ ឬ សែនព្រេន ឬថ្វាយតង្វាយមានផ្លែចេក ផ្លែឈើ មាន់ស្ងោរ ទាឬជ្រូកខ្វៃជាដើម ដោយពួកគេជឿជាក់ថា ព្រលឹងទាំងនោះនឹងតាមថែរក្សាពួកគេពីគ្រោះភ័យន្តរាយទាំងឡាយបានហើបាន បើទោះជាមិនមានភស្តុតាងច្បាស់លាស់ក៏ដោយនិងជួយឱ្យពួកគេមានសិរីសួស្តីរកស៊ីមានបាន។ ហេតុដូច្នេះ ហើយបានជាគេប្រទះឃើញមានខ្ទម អ្នកតាពានព្រះភូមិ អាសនៈជំនាងផ្ទះ ហើយ និងការបន់ស្រន់នោះ ដូចជាការរៀបអាសនៈ និងការសែនជំនាងផ្ទះរៀងរាល់ថ្ងៃសីល ខ្ទមព្រះភូមិហើយនិងការសែនព្រះភូមិ នាងបក់នាងបោយសែនផ្ទូរ(ខ្មែរកាត់ចិន)សែនកុងម៉ាហើយនិងការដុតធូបផ្សេងៗ។

ជំនឿលើព្រលឹងដូនតា គឺជាទម្រង់សាសនាដើមមួយរបស់ខ្មែរ។ វាជាទម្រង់គំនិត

មួយជាវប្បធម៌មួយ និងជាប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់មួយរបស់ខ្មែរ ដែលបង្ហាញនូវការគោរព ការដឹងគុណចំពោះអ្នកស្លាប់។ *វប្បធម៌គោរព* និង *វប្បធម៌ដឹងគុណនេះ*មិនមែនធ្វើតែចំពោះអ្នកនៅរស់នោះទេ តែក៏ធ្វើចំពោះបងប្អូន ឪពុកម្ដាយ មាមីង ជីដូនជីតា ញាតិការទាំង៧ សន្ដានដែលបានចែកឋានទៅហើយនោះផងដែរ។ មូលហេតុដែលនាំឱ្យកើតនូវវប្បធម៌ទាំងនេះ ដោយប្រជាជនខ្មែរយល់ឃើញថា ព្រលឹងអ្នកស្លាប់អាចនឹងភ្លាំងភ្លាត់ធ្លាក់ចូលទៅក្នុងអបាយភូមិ មាននរកប្រេត ឬ កើតទៅជាសត្វតិរច្ឆានណាមួយ ដោយកម្លាំងនៃអំពើបាបដែលពួកគេបានសាងកាលពីនៅរស់ ហើយដោយទឹកចិត្ត អាណិតស្រលាញ់របស់អ្នកនៅរស់ ទើបពួកគេធ្វើបុណ្យបាយមួយវែកសណ្ដែកមួយក្ដួរដើម្បីឧទ្ទិសកុសលផលបុណ្យទៅឱ្យសំដៅដើម្បីឱ្យព្រលឹងអ្នកដែលស្លាប់នោះ មានម្ហូបអាហារបរិភោគនឹងគេ (ជាមួយព្រលឹងដទៃទៀត) ខ្វាចក្រែងមានការខ្វះខាត់ដោយប្រការណាមួយ ឬ មួយដើម្បីជួយយិតយោងព្រលឹងទាំងនោះឱ្យបានទៅសោយសុគតិភពនេះប្រការមួយ។ ប្រការពីរ *វប្បធម៌គោរព* និង *វប្បធម៌ដឹងគុណ*របស់ខ្មែរនេះ បង្ហាញឱ្យឃើញពីគំនិតគោរពចំពោះម្ចាស់ទឹក, ម្ចាស់ដី,អ្នកសច្ចំបងបទ,អារក្សអ្នកតាព្រៃភ្នំដែលជាម្ចាស់ ជាអ្នកថែរក្សាទឹកដី ព្រៃភ្នំ ពីព្រោះចាស់បុរាណខ្មែរយល់ថា ទីឋានណាក៏ដោយ គឺសុទ្ធតែមានអ្នកថែរក្សា ហេតុនេះ ដើម្បីបានសេចក្ដីសុខ ពួកគាត់ត្រូវសុំការអនុញ្ញាតកន្លែង ទឹក ដី ព្រៃភ្នំជ្រកកោនឬស្នាក់អាស្រ័យមួយ រយៈមុននឹងបន្តដំណើរទៅមុខទៀត រួចហើយពួកគាត់ក៏ដាក់ដង្វាយ មានបាយ ម្ហូបអាផ្សេងៗឱ្យ។ ប្រការបី ទាក់ទងទៅនឹង*វប្បធម៌គោរព* និង *វប្បធម៌ដឹងគុណ* នេះដែរ នៅតាមទីកន្លែងដែលនាំឱ្យកើតនូវការសាងសង់វត្តអារាមព្រះពុទ្ធសាសនា មិនមែនធ្វើឡើងតាមតែការនឹកឃើញឬតាមតម្រូវការ ឬតាមចំនួនអត្រាប្រជាជនដូចសព្វថ្ងៃនេះនោះទេ។ ពីបុរាណ ប្រការដែលនាំឱ្យមានការសាងសង់វត្តអារាមនៅទីណាមួយ គឺមកពីនៅទីកន្លែងនោះ មានការបន់ស្រន់ទៅពូកែសក្ដិសិទ្ធិ។ ទីកន្លែងពូកែសក្ដិសិទ្ធិនោះអាចជាទីកន្លែងដែលមានដើមឈើធំៗ ដែលមានដំបូកដុះ ឬប្របតាម មាត់ស្ទឹង មាត់ទន្លេលើកោះ ឬ ទីកន្លែងដែលមានប្រាសាទបុរាណនៅក្នុងជំនឿព្រហ្មញ្ញសាសនា... គឺទីកន្លែងពូកែសក្ដិសិទ្ធិទាំងនោះហើយដែលនាំឱ្យកើតនូវការសាងសង់វត្តអារាមព្រះពុទ្ធ*សាសនា។ គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា នៅពេល* ទីកន្លែងពូកែសក្ដិសិទ្ធិទាំងនោះត្រូវបានជ្រើសរើសធ្វើជាទីកន្លែងវត្តអារាមព្រះពុទ្ធសាសនា ម្ចាស់ទឹក ម្ចាស់ដី អារក្ស អ្នកតា ដែលជាអ្នកថែរក្សាទឹក ដី ព្រៃភ្នំ ដើមនៅ ទីនោះមិនត្រូវបានគេបោះបង់ចោលនោះទេ គឺគេនៅថែរក្សាឱ្យនៅទីនោះដដែល ដោយគេរៀបចំឱ្យទៅជាខ្ទមមួយដែលគេហៅថា *ខ្ទមអ្នកតា*ដាក់នៅទិសឥសាន។ នៅត្រង់ចំណុចនេះ បង្ហាញឱ្យឃើញ ពី *ផ្នត់គំនិតគោរពនិងដឹងគុណរបស់ចាស់បុរាណខ្មែរ*

ចំពោះម្ចាស់ដើម សមដូចសុភាសិតបុរាណខ្មែរពោលថា "ផឹកទឹកនឹកដល់ប្រភព" ឬក៏ថា "ជ្រកក្រោមឈើធ្វើគារវៈដល់អ្នកដាំ"

ការបន់ស្រន់អ្នកតាឃ្លាំងមឿង ខេត្តពោធិសាត់

ប្រភព៖ Internet

សរុបសេចក្ដីមក ជំនឿលើព្រលឹងរបស់ដូនតាខ្មែរ គឺជាជំនឿអរូបិយមួយដែលគេចាត់ទុកថា ជាជំនឿលើកម្លាំងក្រៅខ្លួនមនុស្ស។ ថ្វីត្បិតតែជំនឿនេះមានលក្ខណៈអរូបិយក៏ពិតមែនតែវាក៏បានក្លាយទៅជាទម្រង់សាសនាដើមមួយជាវប្បធម៌មួយ និងជាទម្រង់ប្រពៃណីមួយ របស់ខ្មែរ តាំងពីព្រេងនាយរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ។ ទម្រង់ជំនឿនេះឥតបានបង្ហាញឱ្យឃើញនូវផ្នត់គំនិតអន់ថយឬថោកទាប អ្វីឡើយ តែវាបង្ហាញឱ្យឃើញនូវតម្លៃនៃការគោរពនិងដឹងគុណចំពោះបុព្វបុរស របស់ខ្លួនតាំងពីនៅរស់រហូតដល់ស្លាប់។ តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ជំនឿអរូបិយវាយនឹងធ្វើឱ្យអ្នកជឿទទួលរងនូវផលអវិជ្ជមានណាស់។ វាអាចនឹងបណ្ដាលឱ្យ ពួកគេអស់ទ្រព្យធនប៉ះពាល់ដល់រាងកាយឬក៏អាចបាត់បង់ជីវិតក៏មាន។ គេអាចជឿបានតែដើម្បីឱ្យការជឿរបស់គេនោះមាន ប្រសិទ្ធិភាព គេត្រូវជឿដោយប្រើបញ្ញាវិះ រកហេតុនិងផលនៃជំនឿនោះ ឱ្យបានច្បាស់ លាស់មុននឹងទទួលយក ពីព្រោះវាមានអាថ៌កំបាំង ហើយមានគ្រូប្រដៅជំនឿច្រើនណាស់ដែលឆ្លៀតឱកាសប្រើល្បិចកិច្ចកលដើម្បីនិយាយបំភាន់បោកបញ្ឆោតកេងយកប្រយោជន៍នៅពេលអ្នកជឿកំពុងជឿជក់ស្លុងភ្លេចប្រើបញ្ញាដើម្បីរកសេចក្ដីពិត។ និយាយជារួមអ្នកជឿជឿកុំភ្លេចខ្លួនទោះជានៅក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ដោយ ដើម្បីកុំឱ្យគ្រោះថ្នាក់។ (នៅមានត)

ជំនឿជឿដោយបញ្ញា
គ្រោះកាចនានា

.

គន្ថនិទ្ទេស

១- ស្នាដៃនិពន្ធជាភាសាខ្មែរ

១- គង់សំអុល,*"ប្រវត្តិបុណ្យអុំទូក បណ្តែតប្រទីប សំពះព្រះខែ អកអំបុក,"* ព.ស ២៥៤៥/គ.ស ២០០១។

២- ជួន ណាត *វចនានុក្រមខ្មែរ* រក្សាសិទ្ធិដោយវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ២០០៨។

៣- ត្រឹង ងា*"ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគ១និង២(សម្រាប់មធ្យមនិងឧត្តមសិក្សា)"*ភ្នំពេញ, ព.ស.២៥១៧, គ.ស. ១៩៧៣។

៤-យិន គឹមវ៉ាណា*"ព្រលឹងវប្បធម៌ជាតិ"*រោងពុម្ពវិទ្យាស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត ២០០៣។

៥-សែល ត្រាណេ*"ប្រព័ន្ធគំនិតខ្មែរ"*សម្ព័ន្ធ និស្សិតខ្មែរពីបរទេស,១៩៩៨។

២- ស្នាដៃនិពន្ធជាភាសាអង់គ្លេស

1- Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 3rd ed.

2- Thomas Aquinas, "The Nature of the Soul," New York, 1967

3- Venancio B. Ardales, *"Introdu-ctory text to philosophy,"* 2nd printing, New York, 1974